

Sveučilište u Zagrebu  
Prirodoslovno-matematički fakultet  
Geografski odsjek

**Martin Sinković**

**Utjecaj sirijskih izbjeglica na socioekonomsku i demografsku strukturu Libanona:  
razdoblje 2011. – 2018. godina**

Prvostupnički rad

Mentor: prof. dr. sc. Laura Šakaja

Ocjena: \_\_\_\_\_

Potpis: \_\_\_\_\_

Zagreb, 2018.



Sveučilište u Zagrebu  
Prirodoslovno-matematički fakultet  
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

**Utjecaj sirijskih izbjeglica na socioekonomsku i demografsku  
strukturu Libanona: razdoblje 2011. – 2018. godina**

Martin Sinković

**Izvadak:** Arapskim proljećem 2011. godine započeo je i sirijski građanski rat. Tijekom sedam godina krvavog rata koji još traje, iz Sirije je izbjeglo više od pet milijuna ljudi, od toga oko jedan milijun u susjedni Libanon koji je zbog svoje geografske blizine i povijesnih okolnosti bio prvi na udaru izbjegličkog vala iz Sirije. Na površini veličine Slavonije danas je skoro svaki peti stanovnik izbjeglica. Tako veliki pritisak izbjegličkog stanovništva uvelike utječe na socioekonomsku, religijsku i demografsku strukturu države. Nadalje, u radu će se raspravljati kako je historijskogeografski razvoj ovog područja utjecao na odnose između lokalnog stanovništva, pogotovo povijest Libanona i njegove okolice druge polovice dvadesetog stoljeća. Problematika poput pravnog statusa izbjeglica, njihovog prostornog razmještaja, strukture, problema nezaposlenosti, asimilacije stanovništva i ostalih socioekonomskih i demografskih problema obrađuje se u ovome radu. Na kraju se postavlja pitanje može li kraj rata u Siriji doprinijeti stabilizaciji Libanona te povratku pozitivnog gospodarskog rasta koji je bio prekinut, a samim time i napretka libanonskog društva

28 stranica, 11 grafičkih priloga, 0 tablica, 0 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

**Ključne riječi:** Libanon, izbjeglice, Sirija, Bliski Istok, socioekonomska struktura, demografska struktura

**Voditelj:** prof. dr. sc. Laura Šakaja

**Tema prihvaćena:** 10. 5. 2018.

**Datum obrane:** 21. 9. 2018.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD
--------------------------

University of Zagreb  
Faculty of Science  
Department of Geography

Undergraduate Thesis

**The impact of Syrian refugees on the socioeconomic and demographic structure of  
Lebanon in the period from 2011 to 2018**

Martin Sinković

**Abstract:** The Arab Spring that spread across the Middle East in 2011 marked the beginning of the Syrian Civil War. During the seven years of the bloody war that is still far from being over, more than five million people emigrated from Syria. Out of five million Syrians, one million emigrated to Lebanon, the country that was, due to its geographic proximity and historical circumstances the first one to be affected by the refugee flow coming from Syria. In the area that is the size of Slavonia every fifth inhabitant is a refugee. Such a strong impact of refugee population has a major effect on the socioeconomic, religious and demographic structure of Lebanon.

The present paper focuses on the issues regarding legal status of refugees, their spatial organization, structure, unemployment, assimilation, as well as other socioeconomic and demographic concerns. Moreover, it is discussed how the historio-geographic development of the area, and especially the history of Lebanon and its surroundings in the second half of the 20<sup>th</sup> century, affected the relationships among the local population. In the end, the question is posed whether the end of war in Syria can contribute to the stabilization of Lebanon and affect the positive economic growth, or, in other words, whether it can lead to the social progress of Lebanon.

28 pages, 11 figures, 0 tables, 0 references; original in Croatian

**Keywords:** Lebanon, Syria, refugees, Middle East, socioeconomic structure, demographic structure

**Supervisor:** Laura Šakaja, PhD, Full Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 10/05/2018

Undergraduate Thesis defense: 21/09/2018

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

## Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Građanski rat u Siriji u kontekstu Arapskog proljeća.....	1
3. Sirijske izbjeglice u okolnim zemljama.....	3
4. Stanje u Libanona prije sukoba u Siriji.....	6
4.1. Historijskogeografski razvoj Libanona.....	6
5. Sirijske izbjeglice u Libanonu.....	9
5.1. Legalni status sirijskih izbjeglica u Libanonu.....	12
6. Demografska struktura.....	12
7. Religijska struktura.....	14
8. Socioekonomska struktura.....	17
8.1. Nezaposlenost.....	18
8.2. Stanovanje.....	19
8.3. Obrazovanje.....	20
8.4. Zdravstvo.....	20
9. Povratak sirijskih izbjeglica iz Libanona u Siriju.....	21
10. Zaključak.....	21
Literatura.....	23
Izvori.....	24

## 1. Uvod

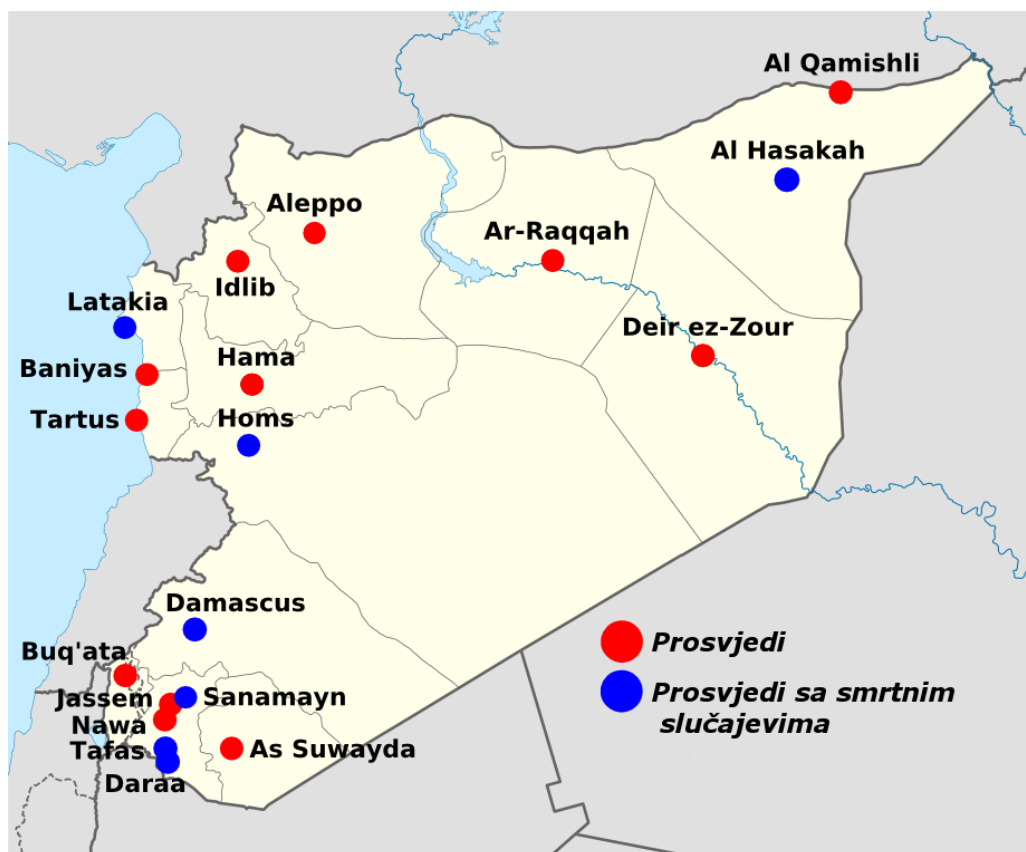
Libanon je zbog svoje geografske blizine i povijesnih okolnosti nakon Arapskog proljeća i početka građanskog rata u Siriji bio izrazito pogođen priljevom sirijskih izbjeglica. Intenzitet sukoba u Siriji veoma je utjecao i na Libanon te se preko milijun sirijskih izbjeglica naselilo u Libanonu, ali i u većini zemalja regije. Zbog povijesnih okolnosti te iskustva u suočavanju sa tako velikim brojem izbjeglica, Libanonska vlast opreznije je nastupila oko pitanja stanovanja tako velikog broja ljudi. Povijest libanonsko-sirijskih odnosa također je utjecala na postupanje lokalnog stanovništva prema sirijskim izbjeglicama, a kratkim historijsko-geografskim pregledom uvidjet će se kako prošlost odnosa između te dvije zemlje utječe na današnje odnose, ali i načine na koje su određeni povijesni događaji kreirali Libanon kakav je danas. Analizom demografskih, religijskih i socioekonomskih odnosa i obilježja pojasnit će se utjecaj sirijskih izbjeglica na libanonsko društvo te budućnost sukoba u Siriji, a samim time i mogućnost povratka izbjeglica u njihove domove te normalizacija života u Libanonu.

## 2. Građanski rat u Siriji u kontekstu Arapskog proljeća

Arapsko proljeće, još nazvano i Arapska revolucija, naziv je za velike ustanke i prosvjede koji su 2010. i 2011. godine započeli na prostoru Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike. Neki od razloga prosvjeda bili su kršenja ljudskih prava, visoke stope nezaposlenosti, korupcija, nestabilno gospodarstvo te sveopće siromaštvo. Autoritarni režimi, poput Gadaffijevog u Libiji, Ben Alijevog u Tunisu i Mubarakovog u Egiptu samo su doprinosili nezadovoljstvu i nepovjerenju građana te su upravo oni bili prvi srušeni režimi (Arab Spring, n.d.).

Arapsko proljeće započelo je u prosincu 2010. godine kada se tuniški mladić Mohamed Bouazizi zapalio kako bi prosvjedovao protiv zapljene njegovih kolica na kojima je prodavao povrće. Taj je potez izazvao prosvjede te je za manje od mjesec dana nakon početka prosvjeda tuniški predsjednik Zine El Abidin Ben Ali dao ostavku (Dabashi, 2012). Vijesti o uspješnoj revoluciji brzo su se proširile te su se slični prosvjedi uskoro proširili i na Libiju, Egipat, Jemen, Siriju i Bahrein gdje su režimi ili bili zbačeni (Egipat, Libija), ili su prosvjedi postali nasilni sa nemirima (Bahrein), ili su se pretvorili u građanski rat (Sirija, Jemen). Prosvjedi, ali bez značajnijih nemira zbili su se u Maroku, Iraku, Alžiru, Iranu, Libanonu, Jordanu, Kuvajtu, Omanu i Sudanu, dok je u Džibutiju, Mauritaniji, Palestini i Saudijskoj Arabiji održan tek poneki mirni prosvjed (Gelvin, 2012).

Svega dva mjeseca nakon revolucije u Tunisu, u prvom tjednu ožujka 2011. godine, sirijske snage sigurnosti uhitile su 10 školaraca u gradu Daraa (na jugozapadu Sirije) zbog pisanja grafita („Dolje režim“). Dva tjedna nakon tog incidenta obitelji uhićenih školaraca prosvjedovale su protiv njihovog zatvaranja te su snage sigurnosti otvorile vatru i ubile nekolicinu. Sljedećeg dana, preko dvadeset tisuća prosvjednika zauzelo je ulice vičući antivladine slogane i napadajući policiju i državne zgrade. Nedugo nakon toga prosvjedi su se proširili i na ostale gradove (Latakija, Homs, Hasaka, Qamishli te manje gradove u okolini glavnog grada Damaska) (Sl.1).



Sl.1: Karta Sirije sa prikazanim prosvjedima i prosvjedima sa smrtnim slučajevima u prvoj polovici 2011. godine

Izvor: uredio autor prema (Prosvjedi u Siriji, 2011)

Prosvjednici su između ostalog zahtijevali odlazak predsjednika Bashara al Assada, gospodarske i društvene reforme, veća građanska prava te jednaka prava za kurdsku manjinu. Uslijedili su prosvjedi širom cijele države, te je broj stradalih rastao iz dana u dan (Gelvin, 2012).

Prosvjedi su službeno prerasli u građanski rat u srpnju 2011. godine kada pukovnik iz sirijske vojske dezertira te osniva paramilitarnu Slobodnu sirijsku vojsku (Free Syrian Army – FSA). U godinama koje su uslijedile, u Siriju je pristizao sve veći broj stranih islamističkih boraca,

ponajviše u terorističku organizaciju Jabhat Al-Nusra ( de facto sirijski ogranak Al-Qaede). U travnju 2013. godine, u Iraku i Siriji proglašena je takozvana Islamska Država Iraka i Šama (ISIS) što je dodatno zakompliciralo situaciju u zemlji. Procjenjuje se da danas u Siriji djeluje preko 1000 različitih pobunjeničkih skupina. S druge strane, zajedno sa legitimnom sirijskom vojskom danas djeluju i neke paramilitarne organizacije poput libanonskog Hizballaha, iranskih brigada Al Quds te različitih iračkih i afganistanskih paramilitarnih postrojbi (Fares, 2015).

Religijski faktor također igra veliku ulogu u ovome sukobu. Sirija je po uređenju sekularna država, što predstavlja odvojenost države i religije. Predsjednik Sirije Bashar Al Assad i vladajući pripadaju alavitima, islamskom sljedbom koja sa šijitima i ismailima čini 13% od sveukupne populacije Sirije. Većina stanovništva su Suniti (74%), dok su od manjina prisutni još i kršćani (10%) i Druzi (3%) (Syria, n.d.). Geografska rasprostranjenost tih religijskih skupina je kompleksna. Niti jedna regija nije u potpunosti homogena te postoji kohabitacija između manjinskih skupina i većinskih sunita. Prije građanskog rata mnogim Sirijcima religijska i etnička identifikacija nije bila primarni način identifikacije, dok je građanski rat to promijenio te je pomoću sektaške i etničke identifikacije donedavne prijatelje i sugrađane pretvorio u neprijatelje (Hokayem, 2013).

Građanski rat u Siriji jedan je od najkrvavijih sukoba u 21. stoljeću sa preko 400 000 ljudskih žrtava (Casualties, n.d.) i 13,1 milijun ljudi kojima je potrebna pomoć (Syrian Operational Portal, n.d.). Od toga je oko 6,6 milijuna interno raseljenih osoba (unutar Sirije) i preko 5,5 milijuna izbjeglica izvan Sirije (Syrian Operational Portal, n.d.). Tako veliki broj izbjeglica ima veliki utjecaj na socioekonomska i demografska kretanja država u regiji Bliskog Istoka.

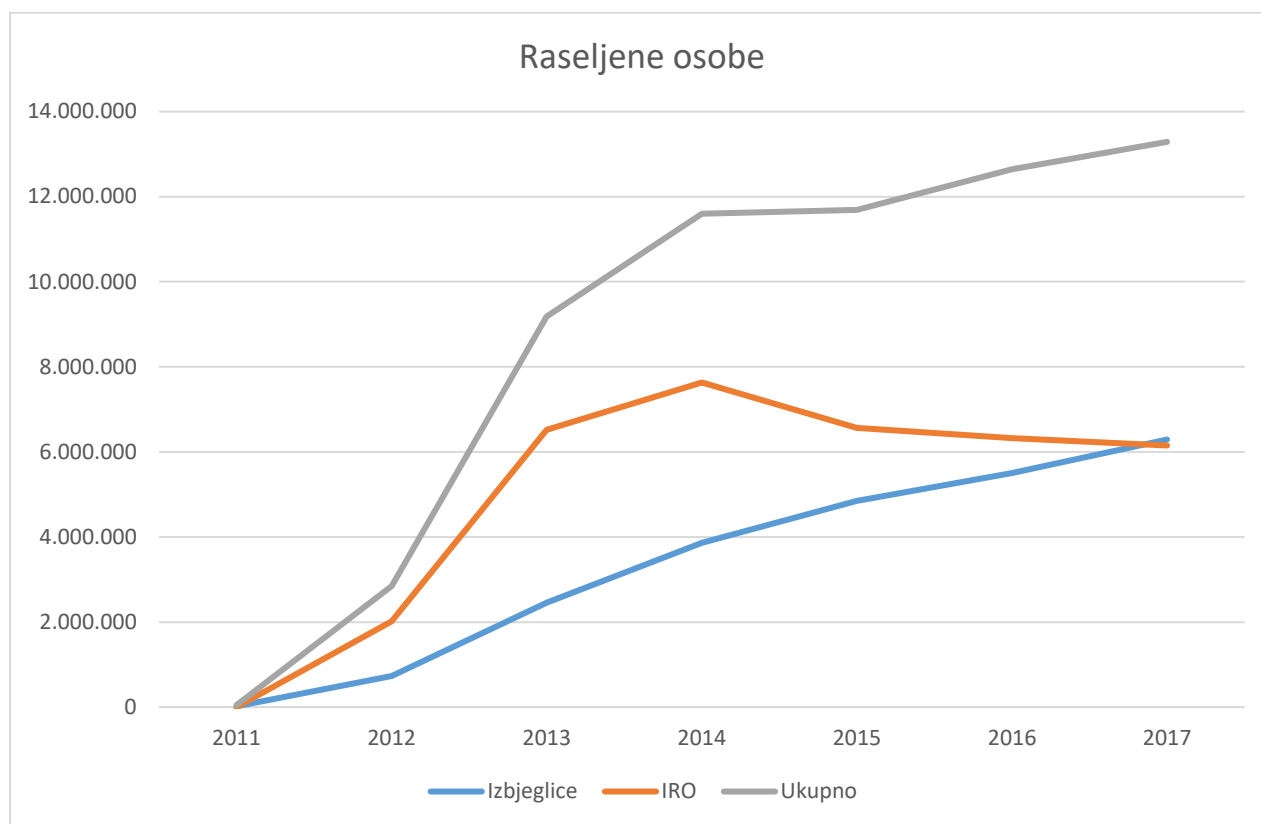
### 3. Sirijske izbjeglice u okolnim zemljama

Kriza u Siriji izazvana sedmogodišnjim građanskim ratom izazvala je najveću izbjegličku krizu stoljeća sa preko 5,5 milijuna izbjeglica u okolnim zemljama poput Turske, Libanona, Iraka, Jordana i Egipta. Tako veliki broj sirijskih izbjeglica čini čak 1/3 od svih svjetskih izbjeglica (Global Trends, 2018).

Prve izbjeglice počele su stizati u okolne zemlje već u drugoj polovici 2011. godine kako su se nasilni prosvjedi širili zemljom. Formiranjem odmetničke paramilitarne Slobodne sirijske vojske, dolaskom mnogih stranih ratnika, a 2013. i nastankom takozvane Islamske Države (ISIS) sve veći broj prisiljen je napustiti svoje domove zbog bitaka, ali i služenja vojnog roka. Teritorij biva rascjepkan od strane pobunjeničkih grupa, takozvane Islamske Države (ISIS), kurdskih formacija i redovne sirijske vojske te se na svakom pojedinačnom teritoriju osniva



vlastita samouprava. U takvoj situaciji među civilnim stanovništvom vlada nesigurnost te se mnogi odlučuju preseliti ili u druge krajeve države (interno raseljene osobe - IRO) ili u druge države (izbjeglice) (Asseburg i Wimmen, 2012).

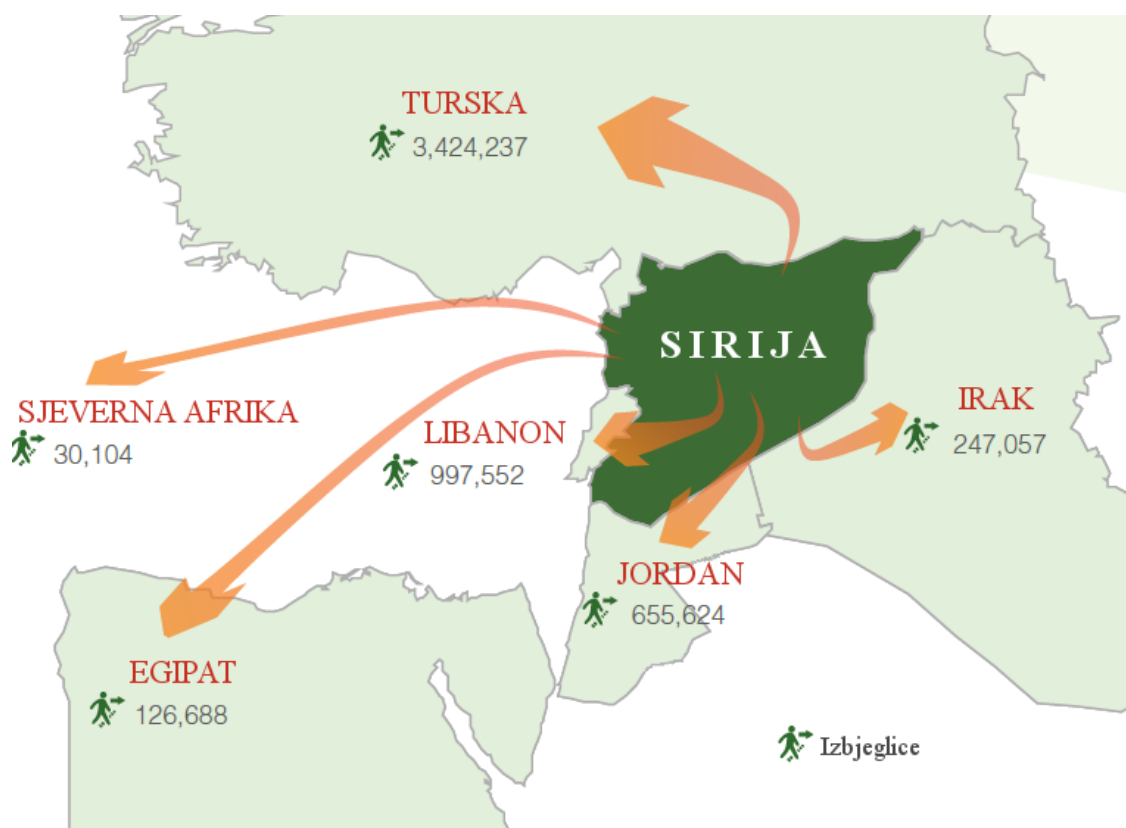


Sl.2: Raseljene osobe u Siriji u razdoblju 2011.-2017.

Izvor: izradio autor prema (Global Trends, 2012-2018)

Prema podacima Svjetske banke (Population Syria, 2017) u Siriji je 2017. godine živjelo 18 269 868 ljudi, od čega je čak 13 288 372 ljudi ili 73% ukupnog stanovništva bilo raseljeno unutar ili izvan države. Nakon 2014. godine, a pogotovo vojnom intervencijom Ruske Federacije sve više teritorija vraćeno je u sastav sirijske države te se broj interno raseljenih osoba smanjio sa maksimalnih 7 632 500 iz 2014. godine na 6 150 005 na kraju 2017. godine (Sl.2).

Broj izbjeglica u konstantnom je rastu sve od početka rata pa sve do zadnjih podataka sa kraja 2017. godine kada je broj izbjeglica po prvi put prešao broj interno raseljenih osoba. Prvim oružanim sukobima 2011. godine započelo je raseljavanje Sirijaca po okolnim zemljama. Na kraju 2011. godine bilo je zabilježeno svega 19 900 izbjeglica, dok je 7 godina kasnije ta brojka dosegla čak 6 290 908 ljudi, tj. 34% ukupnog stanovništva se nalazi izvan svoje države (Sl.2).



Sl.3: Sirijske izbjeglice u okolnim zemljama  
Izvor: (3RP, 2018)

Najveći broj sirijskih izbjeglica utočište je pronašlo u susjednoj Turskoj, njih 3 424 237. Najviše ih se nalazi u južnim regijama te u regiji grada Istanbula (UNHCR Turkey, 2018a). Slijede Libanon sa 997 552, Jordan sa 655 624, Irak sa 247 057 te Egipat sa 126 688 izbjeglica. U ostalim državama Sjeverne Afrike nalazi se oko 30 000 izbjeglica (Sl.3). Od ukupnog broja izbjeglica, oko 8% ili 427 155 izbjeglica živi u izbjegličkim kampovima u okolnim državama (Syrian Operational Portal, n.d.). Najviše izbjeglica u izbjegličkim kampovima, preko 200 000, ugošćuje Turska, u 19 izbjegličkih kampova od kojih su najveći Sariçam (26 326) i Akçakale (23 688) na jugu države (UNHCR Turkey, 2018b). U Jordanu je zabilježeno 125 749 izbjeglica koji žive u tri izbjeglička kampa, od kojih je najveći (ujedno i najveći izbjeglički kamp u kojem žive Sirijci) Zatari sa 78 538 stanovnika (UNHCR Jordan, 2018). U Iraku 92 649 ljudi obitava u 9 izbjegličkih kampova smještenih u Iračkom Kurdistanu (Syrian Refugees in Iraq, 2018), dok Libanon i Egipat nemaju službene izbjegličke kampove.

Od europskih država, najviše sirijskih izbjeglica zabilježeno je u Njemačkoj (496 674), Švedskoj (103 614), Austriji (43 888) i Nizozemskoj (30 851) (Global Trends, 2018).

#### 4. Stanje u Libanonu prije sukoba u Siriji

Libanon je država iznimno raznolike povijesti ispresijecane periodima stabilnosti i prosperiteta sa periodima političkih kriza, nemira i oružanih sukoba. Suvremeno razdoblje obilježava sukob u susjednoj Siriji te veliki priljev sirijskih izbjeglica, ali i prisutnost velikog broja palestinskih izbjeglica zbog još uvijek gorućeg izraelsko-palestinskog sukoba. Uzrok mnogim nestabilnostima u državi bilo je religijske prirode. Libanon je religijski najraznolikija država Bliskog Istoka sa 17 priznatih religijskih sljedbi (Dralonge, 2008). Najveći je broj muslimana, kršćana i Druza (Lebanon, n.d.) te je odnos pripadnika tih triju religijskih skupina bio ključni čimbenik u ostvarivanju mira i suživota, ali i povod ka nemirima i sukobima. Velikim brojem izbjeglica muslimanske vjeroispovijesti remeti se brojčana ravnoteža te se stvaraju napetosti u državi.

##### 4.1. Historijskogeografski razvoj Libanona

Fizičko-geografski i društveno-geografski elementi poput planinskih obilježja terena, Sredozemnog mora, strateške pozicije unutar Mezopotamije (tzv. kolijevke civilizacije) i središnji položaj na raskrsnici triju kontinenata omogućili su ovom prostoru obilno povijesno naslijeđe te je područje današnjeg Libanona u prošlosti bilo u sastavu mnogih velikih država i carstava. Prvi povijesni stanovnici današnjeg Libanona bili su Kanaanci, a važno je za spomenuti da su Grci Kanaance koji su trgovali s njima nazvali Feničanima. Planine su Libanonu ono što je pustinja Saudijskoj Arabiji ili Nil Egiptu, one otežavaju komunikaciju sa zaleđem te potiču komunikaciju sa ostatkom Sredozemlja i zapadnim svijetom. Ali planine također otežavaju komunikaciju i doprinose podjelama među lokalnim stanovništvom. Zbog tih razloga su nastale snažni gradovi-države u tadašnjoj Feniciji. Tada nastaju prve samostalne zajednice koje su i danas vidljive u vidu zajednica maronita, Druza i šijita (Hitti, 1965).

Libanon je u svojoj povijesti pripadao mnogim velikim carstvima uključujući Egipatsko, Asirsko, Babilonsko, Perzijsko, Grčko te Rimsko Carstvo, a nakon islamskih osvajanja Levanta bio je dio islamskih kalifata – Rašidunskog, Omejidskog, Abasidskog i Fatimidskog. Tijekom Križarskih ratova Libanon je bio podijeljen između dviju Križarskih država – Grofovije Tripoli i Kraljevstva Jeruzalem. Razdoblje koje je prethodilo suvremenoj libanonskoj državi i koje je utjecalo na sveukupni razvoj i podjelu šireg okolnog prostora je osmansko razdoblje (Hitti, 1965).

Tijekom Osmanskog razdoblja ovo je područje bilo podijeljeno u tri administrativne jedinice (ajalet) – Alep, Damask i Tripoli. U 19. stoljeću, reformom dinastije Tanzimata ajaleta

zamjenjuju manje administrativne jedinice, vijaleti. Na ovom području bilo ih je 3 – Alep, Sirija i Bejrut. Zbog svoje geografske izoliranosti, područje gorja Libanon uživalo je neki političke stupanj autonomije u Osmanskom Carstvu. Zbog toga su ga naseljavale neke vjerske manjine poput Druza i kršćana maronita. Te dvije manjine bile su u čestim sukobima zbog raznih političkih odluka i borbe za vlast (Hitti, 1965). Većinsko sunitsko stanovništvo Osmanskog Carstva i Druzi nisu bili zadovoljni odredbama koje osiguravaju jednakost svih religijskih skupina te su smatrali da maroniti i druge kršćanske zajednice prelaze granice dozvoljenog u jednoj islamskoj zemlji (Cleveland i Bunton, 2016). 1860. godine oko 10 000 kršćana je ubijeno u sukobima sa Druzima te je uz posredništvo Europljana ustanovljen Mutesarifluk Gorja Libanon kako bi se zaštitila kršćanska manjina. Ovom jedinicom vladali su isključivo kršćani što je dovelo do još veće izolacije od ostatka tzv. Osmanske Sirije i ostatka Osmanskog Carstva (Quataert, 2005).

Nakon Prvog svjetskog rata i porazom Osmanskog Carstva ovo je područje ugovorom Sykes-Picot potpalo pod francusku i britansku sferu utjecaja. Mirovnim ugovorom u Sèvresu područje Velike Sirije koje je uključivalo današnju Siriju, Libanon i dio Turske pripada Francuskoj. Područje Velike Sirije naknadno je podijeljeno na Veliki Libanon, Državu Damask, Državu Alep, Državu Alavita, Jabal al-Druze i Sandžak Aleksandretta (Sl.4).



Sl.4: Francuski mandat nad područjem Velike Sirije  
Izvor: uredio autor prema (Khoury, 2016)

Najveća religijska skupina u Velikom Libanonu bili su kršćani maroniti koji su htjeli kršćansku državu dok su muslimani koji su bili većina u ostalim državama zahtijevali ponovno ujedinjenje Velikog Libanona sa ostalim sastavnicama te stvaranje Velike Sirije (Cleveland i Bunton, 2016). Kako bi se sačuvao mir između vjerskih zajednica, francuska vlast je postavila konfesionalni politički sistem, koji se i dan danas koristi u libanonskoj politici. Sva mjesta u parlamentu i u vladi raspoređuju se među različitim vjerskim skupinama prema političkom dogovoru, a ne prema demografskoj snazi tih grupa zbog nedostupnosti tih podataka (Harb, 2006). Tim potezom Francuzi su dozvolili muslimanima da sudjeluju u kreiranju politike države, ali i smanjili njihova nastojanja ka unifikaciji (Cleveland i Bunton, 2016).

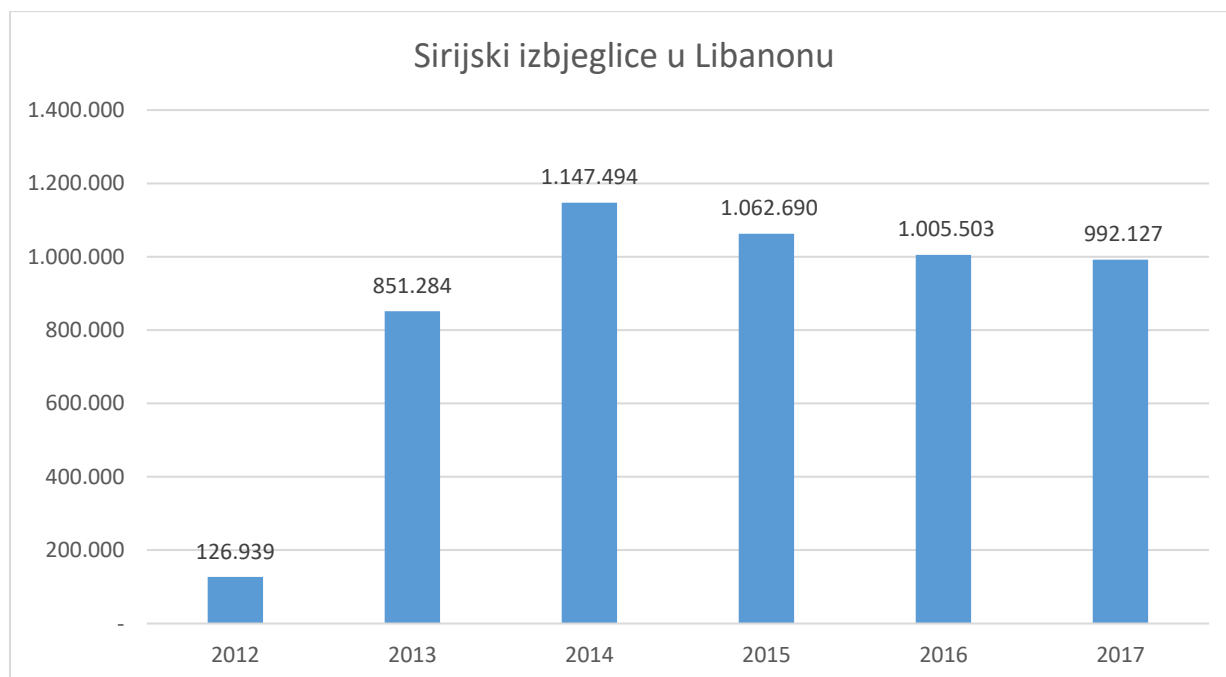
Nakon Drugog svjetskog rata, krajem 1946. godine Libanon postaje neovisna i samostalna država. Njegov glavni grad Bejrut, ponekad nazivan i „Parizom Bliskog Istoka“ postaje financijsko središte, ali i središte međunarodne trgovine te je privlačio velik broj bogatih turista (Chaitani, 2007). Velike probleme u državi stvarale su palestinske izbjeglice, kojih je nakon Arapsko-izraelskog rata 1948. godine u Libanon pristiglo više od 110 000 (Palestinian refugees in Lebanon, 2007). Nakon Arapsko-izraelskog rata 1967. godine i Građanskog rata u Jordanu, tisuće palestinskih boraca pristiglo je u Libanon te je jug Libanona postalo mjesto ishodišta napada na susjedni Izrael. Situacija između kršćana maronita i Palestinaca postajala je sve lošija što je na kraju dovelo do Građanskog rata u Libanonu 1975. godine. U ratu koji je trajao 15 godina poginulo od 120 000 do 150 000 ljudi, uništena je infrastruktura, društvo je podijeljeno (Cook, 2001). Izvori Libanonskog građanskog rata korijene vuku još iz kolonijalnog razdoblja, a situacija se dodatno pogoršala promjenom demografske strukture, međureligijskim napetostima te blizinom Sirije, Izraela i prisutnošću paramilitarne PLO (Palestinske Oslobođilačke Organizacije) na teritoriju Libanona. Tijekom i nakon građanskog rata teritorij Libanona bio je podijeljen okupacijama Sirije i Izraela. Dok je Sirijska vojska kontrolirala sjeveroistočni dio Libanona, Izrael je okupirao južni dio Libanona gdje je čak i bila ustanovljena marionetska Slobodna Država Libanon (Chaitani, 2007). Cedarskom revolucijom 2005. godine preko milijun ljudi izašlo je na ulice glavnog grada Bejruta tražeći povlačenje sirijske vojske iz Libanona i veću političku neovisnost. Revolucija je urodila plodom te se libanonska politika riješila sirijskog utjecaja. Razdoblje nakon Cedarske revolucije obilježili su povremeni sukobi između libanonske paramilitarne šijitske skupine Hezbollah i izraelske vojske (Harel i Issacharoff, 2009).

Građanski nemiri i početak građanskog rata u Siriji doprinijeli su sektaškim tenzijama u Libanonu. Dok su libanonski šijiti i alaviti podržavali predsjednika Sirije al-Assada, suniti su bili protiv njega (Fersan, 2010).

## 5. Sirijske izbjeglice u Libanonu

Nakon 7 godina sukoba u susjednoj Siriji, Libanon je i dalje u prvom planu najveće izbjegličke i humanitarne krize u 21. stoljeću. Prema podacima sa kraja 2017. godine u Libanonu se nalazi registriranih 992 127 izbjeglica što je druga najveća brojka sirijskih izbjeglica u regiji poslije Turske. Također, u Libanonu se nalazi najveći broj izbjeglica po stanovniku na svijetu – njih 173 na 1000 stanovnika (Syrian Operational Portal, n.d.).

Mnogo sirijskih građana nakon završetka sirijske okupacije Libanona 2005. godine počelo je migrirati u tu zemlju tražeći posao i bolji život. Zbog povijesnih okolnosti mnogi su bili tretirani s nepoštovanjem od strane lokalnog stanovništva, ali i diskriminirani od strane državnih vlasti (Fersan, 2010). Nakon početka građanskog rata priljev izbjeglica se naglo povećao što je rezultiralo prenaseljenošću izbjegličkih kampova i gradova te povremenim napetostima između lokalnog stanovništva i sirijskih izbjeglica.

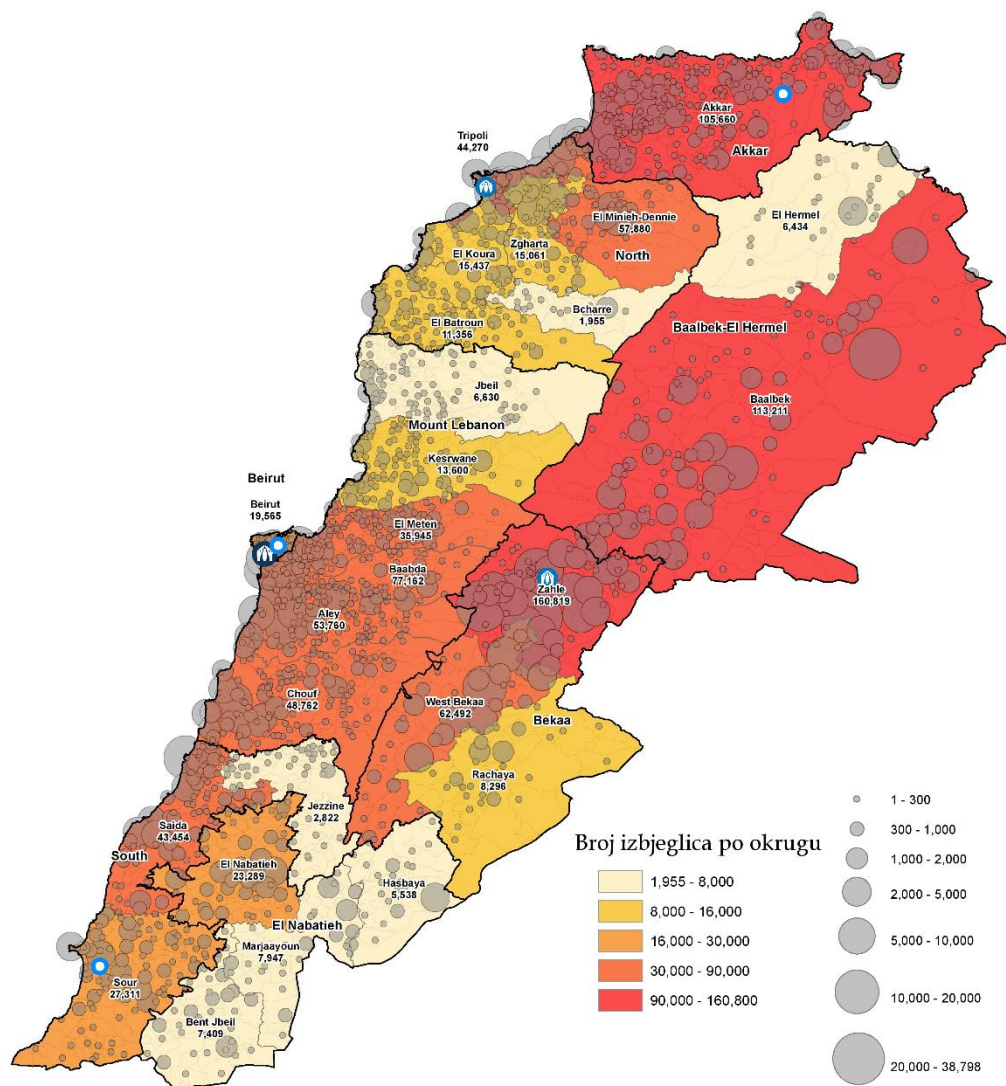


Sl. 5: Broj sirijskih izbjeglica u Libanonu u razdoblju 2012.-2017.

Izvor: (Global Trends, 2012-2018)

Kao što Sl.5 prikazuje, veći priljev migranata iz Sirije započeo je 2012. godine te je na kraju te godine u Libanonu bilo registrirano 126 939 izbjeglica. Kako se sukob u zemlji širio, tako se i broj iseljenih povećavao te je najveći broj registriranih izbjeglica zabilježen krajem 2014. godine (1 147 494). Uključivanjem Ruske Federacije u rat te oslobođivanjem sve većeg teritorija, broj izbjeglica u Libanonu se počeo smanjivati, tj. ljudi su se počeli vraćati na oslobođena područja. Prema podacima sa kraja 2017. godine, u Libanonu se nalazi 992 127

izbjeglica, što je za oko 150 000 manje nego tri godine prije. Očekuje se da bi se broj trebao još smanjiti kako se situacija u susjednoj Siriji smiruje te je kraj rata u bliskoj budućnosti izgledan. Važno je primijetiti da osim prije spomenutih brojki sirijskih izbjeglica, u Libanonu se nalazi i 31 500 palestinska izbjeglica iz Sirije, ali i 277 985 palestinskih izbjeglica koje se u Libanonu nalaze već godinama zbog palestinsko-izraelskih sukoba (LCRP, 2018a).



Sl.6: Geografska rasprostranjenost sirijskih izbjeglica u Libanonu  
Izvor: (UNHCR Lebanon, 2018)

Prema geografskoj rasprostranjenosti najveći broj izbjeglica nalazi se u istočnom djelu države blizu granice sa Sirijom. U tom području, području doline Beqa, obitava 351 972 izbjeglica što čini preko 1/3 svih izbjeglica u državi. U području glavnog grada Bejruta nalazi se oko 25% izbjeglica, isto kao i na sjeveru Libanona. Na jugu Libanona nalazi se najmanji broj sirijskih

izbjeglica, njih 117 500, ali se na tom području nalaze izbjeglički kampovi za velik broj palestinskih izbjeglica (Syrian Operational Portal,n.d.; Refugee Camps in Lebanon, n.d.).

Tako veliki broj sirijskih izbjeglica uvelike je utjecao na socioekonomsku situaciju u državi. Pri tome, treba uzeti u obzir da je sirijski građanski rat i njemu posljedična izbjeglička kriza samo jedan od čimbenika loše socioekonomske situacije u zemlji čija je nedavna prošlost obilježena građanskim ratom, sukobima sa Sirijom i Izraelom te okupacijama. Demografski gledano, prihvrat tolikog broja novog stanovništva poremetilo je međusobne odnose i zakompliciralo i prije kompliciranu konfesionalnu i političku situaciju u državi.

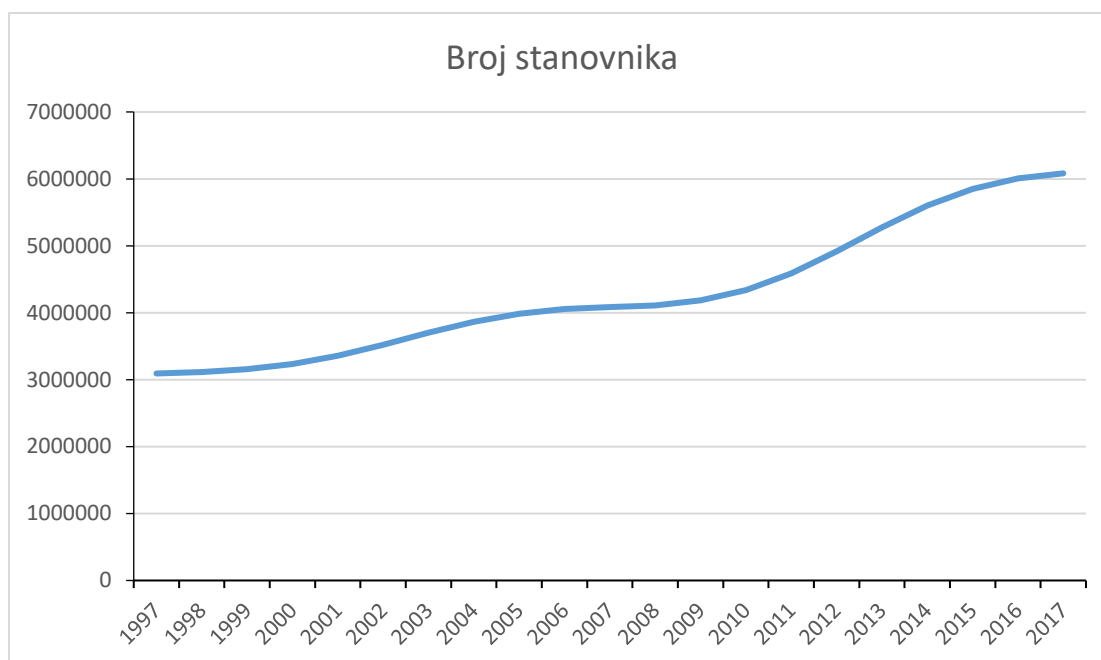
### 5.1. Legalni status sirijskih izbjeglica u Libanonu

Prema Libanonskom Ustavu, izbjeglice iz Sirije bez potrebne dokumentacije smatraju se ilegalnima te imaju ograničena prava. Takav ograničeni legalni status često ima negativne posljedice na mogućnosti pristupanja mehanizmima za zaštitu i podršku tijekom njihovog boravka (Legal Status, 2014). Libanon nema posebne zakone ili propise koji se tiču položaja i prava izbjeglica. Iako su potpisnici UN-ove Opće deklaracije ljudskih prava 1948. godine, nisu ratificirali Konvenciju o statusu izbjeglica iz 1951. godine niti Protokol iz 1967. godine. Ipak, bilateralnim dogovorom između Sirije i Libanona oko gospodarske i socijalne suradnje i koordinacije 1993. godine omogućena je sloboda boravka, zaposlenja i rada za građane obje države. Od početka sirijske krize Libanon je provodio politiku „otvorene granice“ te su registrirane sirijske izbjeglice imale pravo zaposlenja u Libanonu (Assesment, 2013). Pitanje izbjeglica u Libanonu jako je politizirana tema, a službeni stav prema sirijskim izbjeglicama može se objasniti prijašnjim negativnim iskustvima sa palestinskim izbjeglicama, ali i antagonizmom nekih političkih opcija prema sukobu u Siriji i povijesti odnosa ove dvije države (Dahi, 2014).

## 6. Demografska struktura

Godine 2014. milijunta sirijska izbjeglica registrirala se u Libanonu, u državi sa populacijom od 4 337 141 stanovnika prije početka sukoba u Siriji (Population Lebanon, n.d.). Prema Sl.7 vidi se nagli porast broja stanovnika nakon 2011. godine sa 4 588 368 stanovnika 2011. godine na 6 082 357 stanovnika 2017. godine što je povećanje za čak 33% u samo 6 godina. Uspoređujući sa brojem stanovnika od prije 20 godina, vidimo da je 1997. godine Libanon imao 3 092 670 stanovnika ili duplo manje nego 2017. godine.



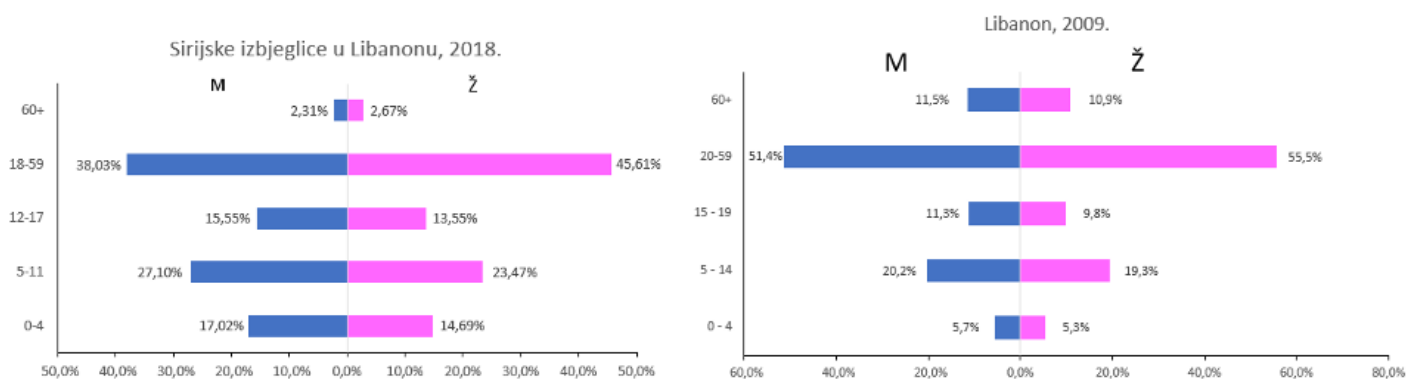


Sl.7: Broj stanovnika Libanona u razdoblju 1997. do 2017. godine

Izvor: izradio autor prema (Population Lebanon, n.d.)

Prema podacima UNHCR-a iz 2018. godine većina sirijskih izbjeglica, njih oko 55% ima do 18 godina, 42% nalazi se u kategoriji 18-59 godina dok je tek 2,5% starijih od 60 godina. S druge strane, u Libanonu je 2009. godine najviše bilo zrelog stanovništva (18-59 godina), njih 53,4%, mladog stanovništva do 19 godina je bilo 35,4%, dok je starijih od 60 godina bilo 11,2% (Syrian Operational Portal, n.d., Population Statistics, n.d.).

Na slici 8. prikazan je pojednostavljeni populacijski dijagram izbjeglica iz Sirije u Libanonu i stanovništva Libanona iz 2009. godine. Može se primijetiti kako je najveći broj izbjeglica mlade životne dobi do 18 godina, dok u Libanonu ta populacija nije najbrojnija. Također, tek 2,31% muškaraca i 2,67% žena iznad 60 godina se nalazi kao izbjeglica u Libanonu, što se može objasniti time što su starije osobe ranjiva skupina kojoj je potrebna liječnička briga i skrb za koju u Libanonu prioritet imaju žene i djeca, ali i težini puta i riziku koji moraju proći kako bi stigli do Libanona (Strong i dr., 2015). U spolnoj strukturi žene čine 52,4% od svih izbjeglica, dok muškarci čine 47,6%. Kućanstva se u prosjeku sastoje od 4,9 članova što je malo više od prosjeka Libanona koji je prema podacima iz 2004. godine iznosio 4,3 članova (Household Size and Composition, 2018; VASYR, 2018). 46% kućanstva sirijskih izbjeglica ima 1-4 članova, 33% 5-6 članova, dok čak oko 1/5 ima više od 7 članova (VASYR, 2018). Uspoređujući podatke o ukupnoj stopi fertiliteta (TFR) između Sirije i Libanona dolazimo do podataka da je TFR Libanona 2016. godine iznosio 1,72 djeteta po jednoj ženi, dok je u Siriji iznosio 2,9



Sl.8: Populacijski dijagram izbjeglica iz Sirije i stanovništva Libanona

Izvor: izradio autor prema (Syrian Operational Portal, n.d., Population Statistics, n.d.)

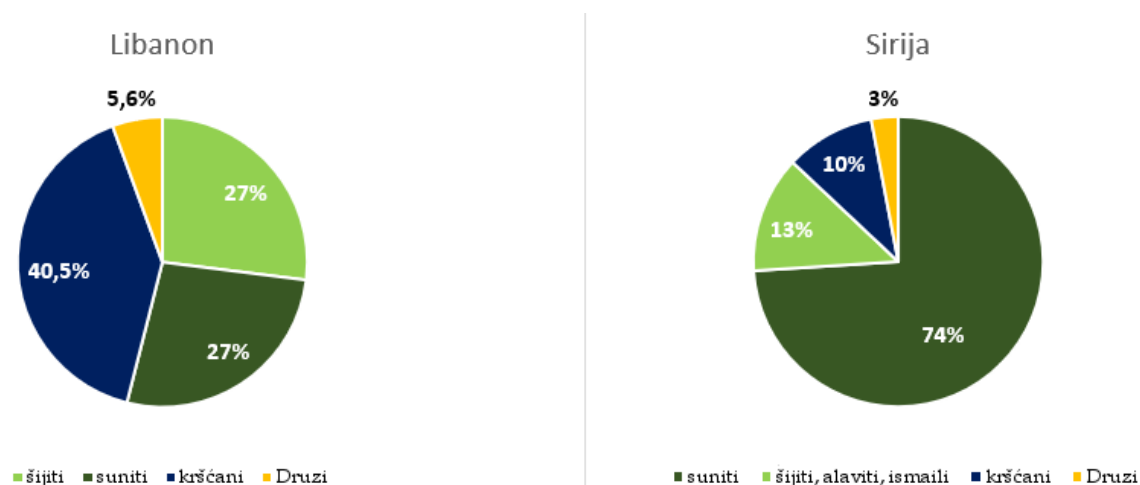
djeteta po jednoj ženi (Fertility rate, 2016). Od obitelji koje imaju djecu, 29% je imalo djecu mlađu od 2 godine, a čak 58% je imalo djecu mlađu od 5 godina (VASYSR, 2018). Uzevši u obzir da je rat u Siriji počeo prije 7 godina, a da su izbjeglice počele dolaziti u Libanon prije 6 godina, zamjetan je veliki broj novorođene djece u Libanonu ili obitelji koje su sa malom djecom pobjegli u Libanon. Prema prethodnim podacima može se zaključiti da će broj ljudi sirijske nacionalnosti u Libanonu nastaviti rasti bez obzira na stupanj useljavanja, osim ukoliko dođe do vraćanja cijelih obitelji natrag u Siriju.

Važan indikator o pritisku izbjeglica je gustoća naseljenosti. Prije početka sirijske krize i građanskog rata, 2010. godine gustoća naseljenosti iznosila je 424 stan./km<sup>2</sup>, dok 2017. godine iznosi 594 stan./km<sup>2</sup> (Population density, n.d.). Prema gustoći naseljenosti najgušće naseljena područja Libanona nalaze se uz obalu Sredozemnog mora posebice u velikim gradovima (Bejrut, Tripoli, Sidon, Tir), dok su na istoku gušće naseljena samo jače urbanizirana područja poput grada Baalbeka i Aarsala (Population Density Map, 2005). Upravo se na istočnom dijelu države uz granicu sa Sirijom nalazi najveći broj izbjeglica koji vrše veliki populacijski pritisak na tamošnja naselja. Tako je naselje Aarsal, na istoku Libanona u jednom periodu brojalo čak 120 000 stanovnika, dok je njegova prijeratna populacija iznosila oko 14 000 (Yee, 2018).

## 7. Religijska struktura

Sa svojim raznolikim stanovništvom i 18 priznatih religijskih skupina, konfesionalnim političkim sustavom koji vlast dijeli po religijskoj liniji, libanonska država i društvo iznimno su osjetljivi na promjene u demografskoj i religijskoj strukturi države. Iako je prisutnost sirijskih izbjeglica utjecala na promjenu strukture već i prije multikulturnog libanonskog društva, to nije prvi put da se je Libanon suočio sa tako velikim brojem stranih izbjeglica. Kao

što je prije bilo istaknuto, u Libanonu je u drugoj polovici dvadesetog stoljeća bio građanski rat, a i okupacije zemlje od strane Sirije i Izraela, ponajviše zbog velike koncentracije palestinskih izbjeglica kojima je južni Libanon postao ishodište za napade na Izrael. Prijašnja iskustva ponajviše zabrinjavaju lokalno stanovništvo koje nije bez razloga u strahu. Na primjer, u libanonskom obalnom gradu Tripoliju zabilježeni su sukobi između alavita koji podržavaju sirijskog predsjednika Al-Assada i s druge strane sunita koji podržavaju protivnike predsjednika (Nordstrom, 2017). Pojačanim ulaskom sirijskih izbjeglica u zemlju situacija između stanovnika se može samo pogoršati.

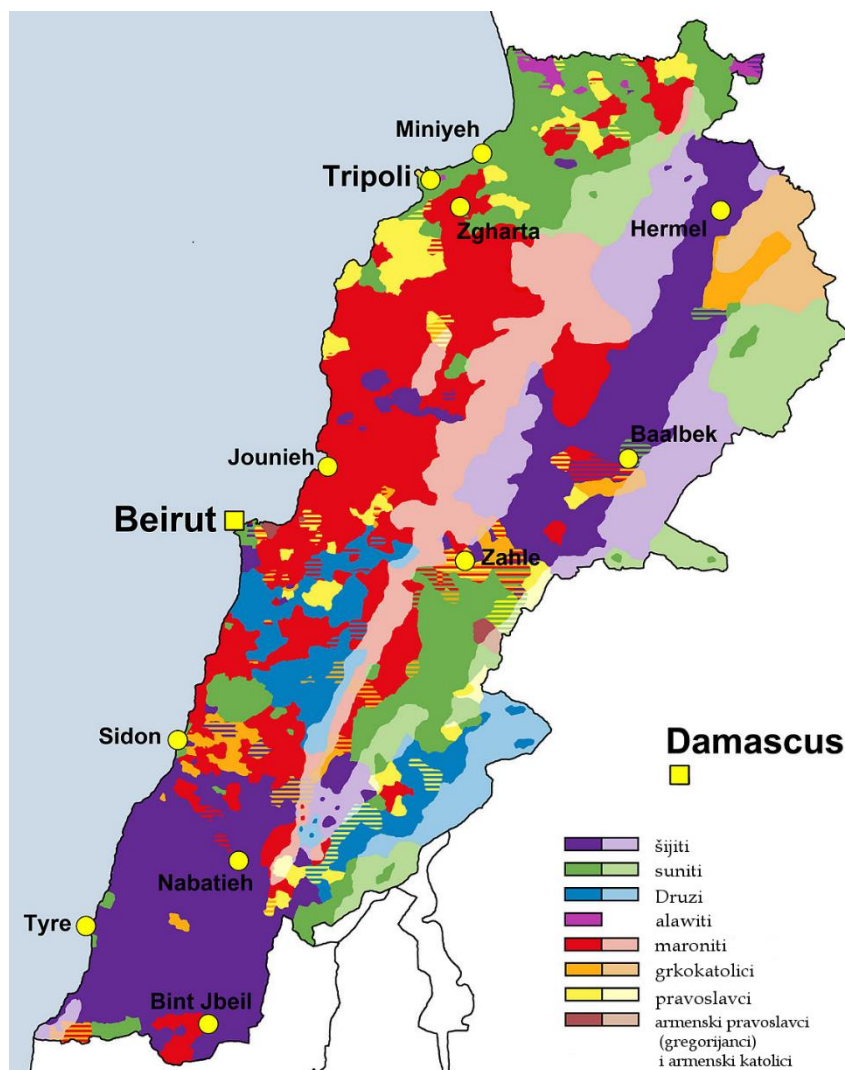


Sl.9: Religijska struktura stanovništva Libanona i Sirije

Izvor: (Syria, n.d.; Lebanon, n.d.)

Prema Sl.9 koja prikazuje religijsku strukturu Libanona i Sirije očigledna je razlika u religijskoj raznolikosti stanovništva te dvije države. U Siriji većinu stanovništva, 87%, čine muslimani, 74% su suniti, dok se 13% stanovništva identificira šijitima, alavitima i ismailima. Ostatak čine kršćani 10% i Druzi 3%. Važno je za napomenuti, kao što je gore rečeno, da je trenutno na vlasti u Siriji predsjednik Bashar Al-Assad koji pripada manjinskim alavitima te da su mnogi njegovi protivnici upravo većinski suniti (Goldsmith, 2012). S druge strane, Libanonska religijska struktura puno je raznolikija. Iako je većina stanovnika islamske vjeroispovijesti (54%), isto kao i u Siriji, omjer šijita i sunita je jednak. I šijiti i suniti čine oko 27% ukupnog stanovništva, dok kršćani (većina maroniti) čine oko 41%. Druza je duplo više nego u susjednoj Siriji te čine 5,6% ukupne populacije. Geografska rasprostranjenost religija u Libanonu prikazana je na Sl.10. Vidljivo je zoniranje pojedinih religijskih skupina. Jug Libanona, južno od grada Sidona, naseljava većinom šijitsko stanovništvo. Upravo na tom području operira poznata šijitska paramilitarna organizacija Hezbollah poznata po podršci sirijskoj vojsci u građanskom ratu (Norton, 2007). Osim na jugu, šijiti nastanjuju i sjeveroistok Libanona između gorja Libanon i Sirijske granice. Kršćani i Druzi naseljavaju istok Libanona uz obale

Sredozemnog mora južno od Tripolija pa sve do Sidona. Druzi su prisutni i na jugoistoku uz granicu sa Sirijom u blizini Sirijskog glavnog grada Damaska gdje se s druge strane granice također nalaze sirijski Druzi. Libanonski suniti naseljavaju područje sjeverno do grada Tripolija uz granicu sa sirijskom pokrajinom Latakijom naseljenom većinski alavitskim i šijitskim stanovništvom (Fisher, 2013). Suniti također naseljavaju područje na istoku uz granicu sa Sirijom te u središnjem Libanonu istočno od gorja Libanon. Od ostalih vjeroispovijesti važno je istaknuti grkokatoličku zajednicu koja obitava na sjeveroistoku Libanona uz granicu sa Sirijom. Naime, upravo je na tom području najveća koncentracija sirijskih izbjeglica od kojih su 90% suniti muslimani (Schöpfer, 2014).



Sl.10: Geografska rasprostranjenost religijskih skupina u Libanonu 2009. godine  
Izvor: (Distribucija religijskih skupina u Libanonu, 2012)

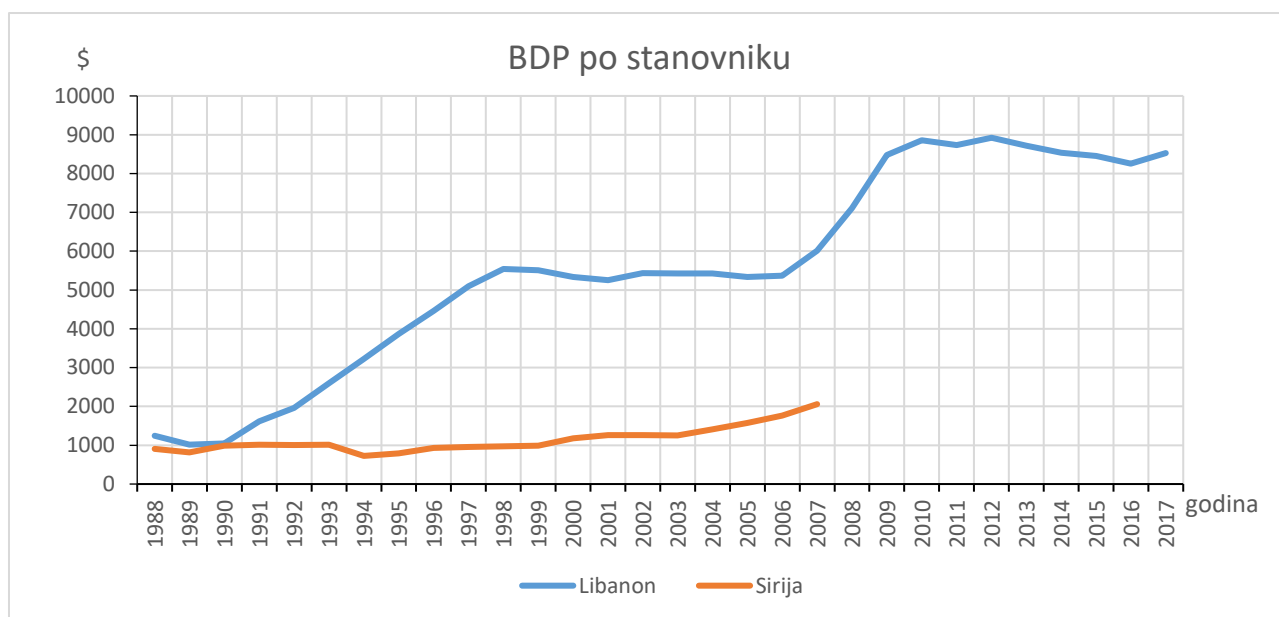
Upravo je ovakva geografska rasprostranjenost religijskih skupina jedan od glavnih izazova i potencijalnih problema koje mogu stvoriti sirijski izbjeglice. Uspoređujući geografsku rasprostranjenost sirijskih izbjeglica sa Sl.6 može se primijetiti da se najveći broj izbjeglica

nalazi na područjima sjeveroistočnog i sjevernog Libanona. Dok na sjeveru Libanonu prevladava sunitsko stanovništvo, na sjeveroistoku se nalaze brojne skupine šijitskog i grkokatoličkog stanovništva. Također, na sjeveru obitava i alavitsko stanovništvo koje zbog situacije u Siriji nije u dobrim odnosima sa sunitskim stanovništvom te je zbog tog razloga već bilo sukoba između tih dviju skupina. Velik broj sirijskih izbjeglica nalazi se i u ostalim dijelovima Libanona gdje suniti nisu u većini. Zbog tog, ali i povijesnih razloga (sirijska okupacija Libanona, podrška paramilitarnoj skupini Hezbollah) antagonizam između lokalnog stanovništva i sirijskih izbjeglica još je uvijek prisutan.

Važna poveznica između religije i politike u Libanonu je konfesionalni politički sustav koji bi u teoriji trebao omogućiti mirnu koegzistenciju libanonskih vjerskih skupina dodjeljivanjem političkih pozicija prema demografskoj snazi pojedine vjerske skupine (Understanding Lebanese Confessionalism, 2007). U praksi to izgleda ovako, predsjednik države je uvijek kršćanin maronit, premijer je uvijek sunit dok je predsjednik parlamenta šijit. Također, mjesta u parlamentu se dodjeljuju pola-pola između muslimana i kršćana. Uz to, ključne pozicije u državi poput zapovjednika oružanih snaga, predsjednika središnje banke, rektora na državnom sveučilištu se također dodjeljuju prema religijskoj crti (Nelson, 2013). Unatoč funkcioniranju sustava već desetljećima, čak i male promjene u političkoj, gospodarskoj ili demografskoj strukturi mogu uzrokovati nesigurnost i nestabilnost. Tako su, na primjer, palestinske izbjeglice bile toplo prihvaćene od strane libanonskih sunita koji su smatrali da će Palestinci koji su većinski suniti doprinijeti poboljšanju demografske strukture sunita i tako promijeniti odnose snaga u politici. Isto tako, 1950.-ih godina tadašnji Libanonski predsjednik Camille Chamoun dodijelio je palestinskim kršćanima libanonsko državljanstvo zbog istog razloga. Zadnji takav događaj dogodio se 1994. godine kada se stanovništvo Libanona povećalo za 10% te su državljanstvo dobili većinom muslimani (Understanding Lebanese Confessionalism, 2007). Uzevši u obzir gore navedene primjere, dolazak i boravak preko milijun sirijskih izbjeglica može uvelike utjecati na političku stabilnost u Libanonu koja je i prije krize bila na klimavim nogama.

## 8. Socioekonomska struktura

Priljev sirijskih izbjeglica imao je negativan učinak na socioekonomske čimbenike poput trgovine, bankarstva, turizma, ali i na dostupnost osnovnih usluga poput obrazovanja i zdravstva. BDP po stanovniku prikazan je na Sl. 11 te je očigledno da je Libanon i prije početka rata u Siriji bio razvijenija država od Sirije. Zadnji podaci o BDP po stanovniku u Siriji su iz 2007. godine kada je iznosio oko 2050 \$, dok je iste te godine u Libanonu bio trostruko veći.



Sl.11: BDP po stanovniku u razdoblju 1988.-2017. u Libanonu i Siriji

Izvor: (GDP per capita, n.d.)

Svoj vrhunac Libanon je imao 2012. godine kada je BDP po stanovniku iznosio 8922 \$, a nakon toga je počeo padati te 2017. godine iznosi 8523 \$. Može se primijetiti da je rast počeo nakon završetka građanskog rata u Libanonu 1990. godine, a najviše zahvaljujući otvorenom gospodarstvu sa slobodnim tržištem, kapitalom i dobro obrazovanom radnom snagom. Zbog svoje geografske blizine, Libanonsko gospodarstvo je uvelike bilo ovisno o Siriji, s kojom ima bliske gospodarske odnose, pogotovo kroz trgovinu, turizam i migracije radnika (Itani, 2013). Još očitiji indikator negativnog utjecaja sirijskih izbjeglica na ekonomsku situaciju u Libanonu je promjena stope rasta BDP-a koja je 2009. godine iznosila čak 10%, dok je dolaskom izbjeglica, ali i globalnom ekonomskom krizom, 2012. godine rast iznosio 2,8%, a 2017. godine stope rasta su tek na 2% (GDP growth, n.d.). Najviše je patio tercijarni sektor, ponajviše trgovina, usluge i prehrambeni sektor. Smanjenjem uvoza hrane iz Sirije s jedne strane, a povećanjem konzumacije hrane zbog velikog broja izbjeglica s druge strane, cijene prehrambenih proizvoda su porasle stvarajući probleme izbjeglicama, ali i lokalnom stanovništvu (Economic and Social Impact Assessment, 2013).

## 8.1. Nezaposlenost

Još i prije početka velike izbjegličke krize libanonsko tržište rada bilo je na lošim nogama te je bila prisutna velika nezaposlenost i bili su dostupni jedino niskokvalificirani poslovi koji su bili slabo plaćeni. Ulaskom velikog broja izbjeglica situacija se još više zakomplicirala te je konkurencija postala sve veća, a zbog prihvaćanja nisko plaćenih poslova od strane sirijskih

izbjeglica, plaće su postajale sve manje (The Syrian crisis and its impact on Lebanon, 2015). I prije građanskog rata u Siriji veliki broj niskokvalificirane radne snage u Libanonu bili su Sirijci koji su bili zaposleni u građevinarstvu, poljoprivredi i uslugama (Economic and Social Impact Assessment, 2013). Procjene su da danas sirijsku radnu snagu u Libanonu čini 384 000 ljudi od kojih je samo 30% zaposleno. Međutim, čak 2/3 od zaposlenih radi manje od 15 dana mjesečno, a svega 7,6% žena je zaposleno. Prosječna mjesečna plaća za 14 radnih dana iznosi manje od 200 \$ što je niti pola koliko je potrebno za minimalne potrebe što rezultira u tome da 92% sirijskih izbjeglica zarađuje manje nego što je potrebno za osnovno preživljavanje. Također, preko 30% kućanstava ima zaposleno djecu ispod 16 godine. Kao rezultat tako velikog broj izbjeglica, procjenjuje se da je oko 200 000 libanonskih građana gurnuto u siromaštvo (dodajući još 1 milijun prije izbjegličke krize) i da je 250 000 – 300 000 ljudi postalo nezaposleno, ponajviše mladih ljudi, povećavajući opću stopu nezaposlenosti sa 10% na 20%. Ukupno gledajući, preko 76% sirijskih izbjeglica živi ispod granice siromaštva (3,84\$/po danu) (LCRP, 2018b).

## 8.2. Stanovanje

Posljedice građanskog rata u Libanonu osjete se i dan danas te mnogi stanovnici Libanona imaju poteškoće u nalaženju dostupnog mjesta za stanovanje zbog devastacije mnogih stambenih objekata tijekom građanskog rata u Libanonu. Priljev velikog broja izbjeglica samo je pogoršao taj problem (Nordstrom, 2017). Za sirijske izbjeglice Libanon prakticira politiku „bez izbjegličkih kampova“ koja potiče sirijske izbjeglice da nađu prebivalište unutar libanonske zajednice. Razlog takvoj politici je činjenica da je Libanon dom oko pola milijuna palestinskih izbjeglica od kojih veliki broj već 60 godina živi u izbjegličkim kampovima (Rosenberg, 2016). Većina izbjeglica privremena rješenja našla su unajmljujući sobe ili stanove, međutim, takva rješenja zbog financijskih problema nisu dostupna mnogim obiteljima koje se nalaze u tzv. neformalnim naseljima (Economic and Social Impact Assessment, 2013). U neformalnim naseljima (naselja izgrađena od privremenih materijala poput cerada, sa nedostatnim higijenskim uvjetima i visokom gustoćom naseljenosti) koja se većinom nalaze uz granicu sa Sirijom nalazi se 17% izbjeglica, dok 73% obitava u stambenim zgradama, a 9% u nestambenim zgradama (objekti koji nisu izgrađeni za stanovanje – skladišta, garaže, farme, gradilišta, itd.). Izazovi poput financijske nesigurnosti i nemogućnosti plaćanja stanarine, loši higijenski uvjeti, prenaseljenost i strah od izbacivanja svakodnevnica su za preko milijun sirijskih izbjeglica u Libanonu (LCRP, 2018b). Kombinacija nedostatne plaće, skupe stanarine,

nedostatka osnovnih usluga (poput vode i struje) i velikog broja sirijskih izbjeglica pogoduje porastu tenzija između lokalnog stanovništva i sirijskih izbjeglica.

### 8.3. Obrazovanje

Prije sukoba u Siriji i dolaska velikog broja sirijskih izbjeglica u Libanon, preko 90% Libanonaca imalo je osnovno obrazovanje. Nakon ulaska velikog broja sirijskih izbjeglica, javne škole koje su omogućile sirijskoj djeci pohađanje nastave suočile su se sa povećanom potražnjom obrazovnih usluga što je dovelo do viših cijena obrazovanja u zemlji (Economic and Social Impact Assessment, 2013). Sveukupno 586 540 sirijske djece od 3 do 18 godina potrebno je obrazovanje (vrtić, osnovna škola, srednja škola). Godine 2012. udio stranih učenika u javnim školama iznosio je 2%, dok 2017. godine iznosi 49% (LCRP, 2018b). Nadalje, većina sirijske djece pohađa javne škole, skupa sa libanonskim vršnjacima, koje imaju lošiju kvalitetu nastave i puno veće razrede (26 do 35 učenika, za razliku od 20 učenika u školama koje nemaju imigrante). Problem je i u nastavnicima koji nisu adekvatno educirani i pripremljeni za održavanje nastave tako velikom broju učenika. Zbog jezičnih barijera (u Libanonu se nastava održava na engleskom ili francuskom, dok u Siriji na arapskom) loši uspjesi i ispisivanja iz škole čak su duplo veći nego što je to slučaj sa libanonskom djecom. Uz jezične barijere, nemogućnost osiguravanja prijevoza djece izravno utječe na ispisivanje iz škola (Economic and Social Impact Assessment, 2013). Gore navedeno uvelike utječe na povećanje broja sirijske djece koja su ilegalno zaposlena te na pojavu kriminala u takvim zajednicama.

### 8.4. Zdravstvo

Prosječni životni vijek u Libanonu 2016. godine iznosio je 80 godina (u Siriji je isti 70 godina, u Hrvatskoj 78 godina, dok u Sjedinjenim Američkim Državama iznosi 79 godina) što je jedan od dokaza uspješnosti libanonskog zdravstvenog sustava (Life expectancy at birth, 2016). Nakon dolaska sirijskih izbjeglica, primarna zdravstvena skrb bila je omogućena svim sirijskim izbjeglicama. Velika koncentracija izbjeglica utjecala je na povećanu potražnju za medicinskim uslugama, manjak zdravstvenih radnika te pojavljivanje bolesti koje nisu bile prisutne u Libanonu prije krize poput lišmenijaze, ospica i tuberkuloze. Veliki pritisak sirijskih izbjeglica onemogućio je ili produžio vrijeme čekanja zdravstvene usluge lokalnog libanonskog stanovništva. Loši životni uvjeti poput prenapučenosti prostora za stanovanje, nepristupačnosti pitke vode i loših higijenskih uvjeta još više pogoršavaju situaciju i omogućuju nastanak zaraza



i širenja epidemija na ostatak libanonskog stanovništva. (Economic and Social Impact Assessment, 2013)

## 9. Povratak sirijskih izbjeglica iz Libanona u Siriju

U kolovozu 2018. godine sirijska vlada kontrolirala je većinu zemlje, sjeveroistočni dio zemlje istočno od Eufrata kontrolirali su Kurdi dok je jedino pokrajina Idlib i sjever pokrajine Alep pod kontrolom pobunjenika (Map of Syrian Civil War, n.d.). Relativno razdoblje mira donosi optimizam i nadu za povratak brojnih izbjeglica iz Libanona. U srpnju 2018. godine, u dogovoru između sirijske i libanonske vlade, stotine izbjeglica su se vratile u Siriju iz Libanona. Šef libanonskih sigurnosnih snaga izjavio je da će se u skorije vrijeme stotine tisuće Sirijaca vratiti u Siriju na područja gdje rata više nema (McDowall, 2018). Takvi postupci dolaze nakon sastanka između američkog predsjednika Donalda Trumpa i predsjednika Ruske Federacije Vladimira Putina u Helsinkiju 17-og srpnja 2018. godine na kojem je predložen plan povratka izbjeglica iz susjednih zemalja u Siriju (Fredericks, 2018). Eventualni kraj rata u Siriji i povratak stabilnosti pozitivno će utjecati i na povratak sirijskih izbjeglica iz Libanona te smanjiti pritisak na libanonsko gospodarstvo, ali i na demografsku i religijsku situaciju u zemlji.

## 10. Zaključak

Arapsko proljeće 2011. godine pokrenulo je prosvjede i nemire u mnogim zemljama Bliskog Istoka. Iako je Libanon prošao relativno dobro i bez značajnijeg nasilja, u Siriji je pokrenut krvavi građanski rat koji traje već 7 godina koji je protjerao stotine tisuća Sirijaca izvan svoje države. Više od milijun izbjeglica naselilo se u susjednom Libanonu te danas čine čak 20% ukupnog stanovništva. Međutim, to nisu prve izbjeglice sa kojima se Libanon suočio. Naime, nakon izraelsko-arapskih sukoba stotine tisuća palestinskih izbjeglica naselilo je područje Libanona te sa područja južnog Libanona pokretali napade na Izrael. Zbog povijesnih okolnosti Libanon naseljavaju stanovnici čak 18 religijskih skupina, a većina su kršćani maroniti, suniti i šijiti. Zbog netrpeljivosti između pridošlih palestinskih izbjeglica i lokalnog stanovništva 1976. godine počeo je građanski rat u Libanonu koji je trajao 15 godina te je uz okupaciju od strane Sirije i Izraela zemlju držao u nestabilnosti i nesigurnosti, a građane podijeljenima. Sirijski građanski rat i priljev velikog broja izbjeglica negativno je utjecalo na demografsku, religijsku i socioekonomsku strukturu Libanona. Stanovništvo Libanona se u šest godina krize povećalo za 33%, a najviše u regijama na istoku i sjeveru zemlje gdje su neki gradovi postali prenaseljeni. U državi sa osjetljivom religijskom strukturom dolazak velikog broja izbjeglica jedne

vjeroispovijesti (90% suniti) stvara neravnotežu i osjećaj nesigurnosti zbog loših iskustava tako velikog broja izbjeglica (Palestinci) u prošlosti. Iako su prije početka izbjegličke krize javne funkcije poput školstva i zdravstva dobro funkcionirale, prevelik broj ljudi doveo je do poteškoća u radu tih institucija, ali unatoč tome one još uvijek funkcioniraju na zadovoljavajućoj razini. Ipak, zbog politike „bez izbjegličkih kampova“ problem se javlja u sektoru stanovanja, tj. sirijske izbjeglice su prisiljene stanovati u libanonskim gradovima skupa sa lokalnim zajednicama te zbog neimaštine često obitavaju u objektima lošeg higijenskog standarda, prenaseljenim objektima i općenito žive u lošim životnim uvjetima. Rat u Siriji se bliži kraju što omogućuje brojnim sirijskim izbjeglicama iz okolnih zemalja, a tako i iz Libanona da se vrate svojim kućama, a Libanonu će omogućiti da se vrati na put (gospodarskog) napretka i prosperiteta koji je bio zaustavljen početkom građanskog rata u Siriji.

## Literatura

Asseburg, M., Wimmen, H., 2012: Civil War in Syria : External Actors and Interests as Drivers of Conflict, *SWP Comment* 43

- Chaitani, Y., 2007: *Post-colonial Syria and Lebanon: The Decline of Arab Nationalism and the Triumph of the State*, I.B. Tauris & Co, London
- Cleveland, W. L., Bunton, M., 2016: *A History of the Modern Middle East*, Routledge, London
- Cook, C., 2001: *The Facts on File World Political Almanac: From 1945 to the Present*, Infobase Publishing, New York
- Dabashi, H., 2012: *The Arab Spring: The End of Postcolonialism*, Zed Books, London
- Dralonge, R. N., 2008: *Economics and geopolitics of the Middle East*, Nova Science Publishers, New York
- Fares, O., 2015: The Arab Spring Comes to Syria: Internal Mobilization for Democratic Change, Militarization and Internationalization, in: *Routledge handbook of the Arab Spring: rethinking democratization* (ed. Sadiki, L.) , Routledge, Oxon, 145-159
- Gelvin, J. L., 2012: *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press, New York
- Harel, A., Issacharoff, A., 2009: *34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*, St. Martin's Press, New York
- Hitti, P. K., 1965: *A Short History of Lebanon*, St. Martin's Press, New York
- Hokayem, E., 2013: *Syria's Uprising and the Fracturing of the Levant*, Routledge, London
- Khoury, P. S., 2016: *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism, 1920-1945*, Princeton University Press, New Jersey
- Nelson, S., 2013: Is Lebanon's confessional system sustainable?, *Journal of Politics & International Studies*, 9 (2), 332 - 387
- Norton, A. R., 2007: *Hezbollah: A Short History*, Princeton University Press, New Jersey
- Quataert, D., 2005: *The Ottoman Empire, 1700-1922 (New Approaches to European History)*, Cambridge University Press, Cambridge
- Strong, J., Varady, C., Chahda, N., Doocy, S., Burnham, G., 2015: Health status and health needs of older refugees from Syria in Lebanon, *Conflict and Health*, 9 (12), 1-10

## Izvori

3RP: *Regional Refugee & Resilience Plan 2017-2018 – 2017 Annual Report*, UNHCR, 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/63530> (21.8.2018.)

*Arab Spring*, Encyclopaedia Britannica, n.d., <https://www.britannica.com/event/Arab-Spring> (21.8.2018.)

*Assessment of the Impact of Syrian Refugees in Lebanon and their Employment Profile*, ILO, 2013, [https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---arabstates/---ro-beirut/documents/publication/wcms\\_240134.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---arabstates/---ro-beirut/documents/publication/wcms_240134.pdf) (21.8.2018.)

*Casualties*, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/middle-east/n-africa/syria> (21.8.2018.)

Dahi, O., 2014: The refugee crisis in Lebanon and Jordan: the need for economic development spending, *Forced Migration Review*, 47(1), 11-14

*Distribucija religijskih skupina u Libanonu*, 2012, [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/Lebanon\\_religious\\_groups\\_distribution.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/Lebanon_religious_groups_distribution.jpg) (21.8.2018.)

Fersan, E., 2010: *Syro-Lebanese Migration (1880-Present): "Push" and "Pull" Factors*, <http://www.mei.edu/content/syro-lebanese-migration-1880-present-%E2%80%9Cpush%E2%80%9D-and-%E2%80%9Cpull%E2%80%9D-factors> (21.8.2018.)

*Fertility rate*, The World Bank, 2016, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=LB-SY> (21.8.2018.)

Fisher, M., 2013: The one map that shows why Syria is so complicated, *The Washington Post*, 27 August, [https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/08/27/the-one-map-that-shows-why-syria-is-so-complicated/?noredirect=on&utm\\_term=.53310db607a9](https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/08/27/the-one-map-that-shows-why-syria-is-so-complicated/?noredirect=on&utm_term=.53310db607a9) (21.8.2018.)

Fredericks, B., 2018: Russia: Trump and Putin worked out Syrian refugee deal during summit, *New York Post*, 20 July, <https://nypost.com/2018/07/20/russia-trump-and-putin-worked-out-syrian-refugee-deal-during-summit/> (21.8.2018.)

*GDP growth (annual %)*, The World Bank, n.d., <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=LB> (21.8.2018.)

*GDP per capita*, The World Bank, n.d., <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SY-LB> (21.8.2018.)

*Global Trends 2011*, UNHCR, 2012, <http://www.unhcr.org/statistics/country/4fd6f87f9/unhcr-global-trends-2011.html> (21.8.2018.)

*Global Trends 2012*, UNHCR, 2013, <http://www.unhcr.org/statistics/country/51bacb0f9/unhcr-global-trends-2012.html> (21.8.2018.)

*Global Trends 2013*, UNHCR, 2014,  
<http://www.unhcr.org/statistics/country/5399a14f9/unhcr-global-trends-2013.html>  
 (21.8.2018.)

*Global Trends: Forced Displacement in 2014*, UNHCR, 2015,  
<http://www.unhcr.org/statistics/country/556725e69/unhcr-global-trends-2014.html>  
 (21.8.2018.)

*Global Trends: Forced Displacement in 2015*, UNHCR, 2016,  
<http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>  
 (21.8.2018.)

*Global Trends: Forced Displacement in 2016*, UNHCR, 2017,  
<http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5943e8a34/global-trends-forced-displacement-2016.html> (21.8.2018.)

*Global Trends: Forced Displacement in 2017*, UNHCR, 2018,  
*Global Trends: Forced Displacement in 2017*, UNHCR, 2018,  
<http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5b27be547/unhcr-global-trends-2017.html>  
 (21.8.2018.)

Goldsmith, L., 2012: Alawites for Assad: Why the Syrian Sect Backs the Regime, *Foreign Affairs*, 16 April, <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2012-04-16/alawites-assad>

Harb, I., 2006: *Lebanon's Confessionalism: Problems and Prospects*,  
<https://www.usip.org/publications/2006/03/lebanons-confessionalism-problems-and-prospects>  
 (21.8.2018.)

*Household Size and Composition Around the World 2017*, UN, 2018,  
[http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/household\\_size\\_and\\_composition\\_around\\_the\\_world\\_2017\\_data\\_booklet.pdf](http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/household_size_and_composition_around_the_world_2017_data_booklet.pdf) (21.8.2018.)

Itani, F., 2013: Syria's War Threatens Lebanon's Fragile Economy,  
<http://www.atlanticcouncil.org/publications/issue-briefs/syrias-war-threatens-lebanons-fragile-economy> (21.8.2018.)

*Lebanon Crisis Responce Plan (2017-2020) – 2018 Update*, UNHCR, 2018b,  
<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/63238>

*Lebanon Crisis Responce Plan (2017-2020) – Annual Report – 2017*, UNHCR, 2018a,  
<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/64657> (21.8.2018.)

*Lebanon*, The World Factbook, n.d., <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> (21.8.2018.)

*Lebanon: Economic and Social Impact Assessment of the Syrian Conflict*, The World Bank, 2013,

<http://www.arabstates.undp.org/content/dam/rbas/doc/SyriaResponse/Lebanon%20Economic%20and%20Social%20Impact%20Assessment%20of%20the%20Syrian%20Conflict.pdf>

(21.8.2018.)

*Lebanon: Exiled and suffering: Palestinian refugees in Lebanon*, Amnesty International, 2007,

<https://web.archive.org/web/20140108142023/http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE18/010/2007/en/34373bc5-d367-11dd-a329-2f46302a8cc6/mde180102007en.pdf> (21.8.2018.)

*Life expectancy at birth*, The World Bank, 2016,

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?locations=LB-SY-HR-US-IL-1W>

(21.8.2018.)

*Map of Syrian Civil War*, Liveuamap, n.d., <https://syria.liveuamap.com/> (21.8.2018.)

McDowall, A., 2018: *Syrian refugee group returns from Lebanon*, Reuters, 28 July,

<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-lebanon/syrian-refugee-group-returns-from-lebanon-idUSKBN1KI0BG> (21.8.2018.)

Nordstrom, E., 2017: *The Syrian refugee crisis in Lebanon: Facing another civil war?*, Linnaeus University, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1162548/FULLTEXT01.pdf>

(21.8.2018.)

*Population Density Map*, ESFD, 2005: [http://www.localiban.org/IMG/pdf/POP\\_DEN.pdf](http://www.localiban.org/IMG/pdf/POP_DEN.pdf)

(21.8.2018.)

*Population density*, The World Bank, n.d.,

<https://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST?locations=LB> (21.8.2018.)

*Population Lebanon*, The World Bank, n.d.,

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=LB> (21.8.2018.)

*Population statistics*, Central Administration of Statistics, n.d.,

<http://www.cas.gov.lb/index.php/demographic-and-social-en/population-en> (21.8.2018.)

*Population Syria*, The World Bank, 2017,

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=SY> (21.8.2018.)

Prosvjedi u Siriji, 2011: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:2011\\_Syria\\_protests.png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:2011_Syria_protests.png) (21.8.2018.)

*Refugee Camps in Lebanon*, UNRWA, n.d., <https://www.unrwa.org/where-we-work/lebanon> (21.8.2018.)

Rosenberg, T., 2016: For Refugees in Lebanon, Cash Instead of Camps, *The New York Times*, 13 September, <https://www.nytimes.com/2016/09/13/opinion/for-refugees-in-lebanon-cash-instead-of-camps.html> (21.8.2018.)

Schöpfer, L. A., 2015: *Lebanon's challenged stability in the wake of the Syrian refugee crisis*, Aalborg University, [https://projekter.aau.dk/projekter/files/215295765/Thesis\\_.pdf](https://projekter.aau.dk/projekter/files/215295765/Thesis_.pdf) (21.8.2018.)

Syria, The World Factbook, n.d., <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html> (21.8.2018.)

Syrian Operational Portal, UNHCR, n.d., [https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#\\_ga=2.116313026.596615632.1533215554-1467889622.1531253334](https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.116313026.596615632.1533215554-1467889622.1531253334) (21.8.2018.)

Syrian Refugees in Iraq Stats and locations 31 July 2018, UNHCR, 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/65084> (21.8.2018.)

The Consequences of Limited Legal Status for Syrian Refugees in Lebanon, NRC, 2014, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/NRC%20Consequences%20of%20Limited%20Legal%20Status%20for%20Syrian%20Refugees%20in%20Lebanon%20April%202014.pdf> (21.8.2018.)

The Syrian crisis and its impact on Lebanon – A conflict analysis, Norwegian Church Aid, 2015, [https://civilsociety-centre.org/sites/default/files/resources/conflict\\_analysis\\_impact\\_-\\_norwegian\\_church\\_aid\\_-\\_2015.pdf](https://civilsociety-centre.org/sites/default/files/resources/conflict_analysis_impact_-_norwegian_church_aid_-_2015.pdf) (21.8.2018.)

Understanding Lebanese Confessionalism, CJPME, 2007, [http://www.cjpme.org/fs\\_026](http://www.cjpme.org/fs_026) (21.8.2018.)

UNHCR - Registration - Lebanon - Map of Registered Syrian Refugees by District in Lebanon -30/06/2018, UNHCR, 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/64925> (21.8.2018.)

UNHCR Jordan External Statistical Report on UNHCR Registered Syrians 15 July 2018, UNHCR, 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/64862> (21.8.2018.)

UNHCR Turkey - Syrian Refugee Camps and Provincial Breakdown of Syrian Refugees Registered in South East Turkey - July 2018, UNHCR, 2018b, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/64642> (21.8.2018.)

UNHCR Turkey: Provincial Breakdown Syrian Refugees in Turkey- February 2018, UNHCR, 2018a, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/61956> (21.8.2018.)

Vulnerability Assessment of Syrian Refugees in Lebanon 2017, UNHCR, 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/61312> (21.8.2018.)

Yee, V., 2018: In Lebanon Town, Refugees and Locals Agree on 1 Thing: Time for Syrians to Go, *The New York Times*, 8 August, <https://www.nytimes.com/2018/08/08/world/middleeast/lebanon-syria-refugees-arsal.html> (21.8.2018.)